

ПРО ЛІТЕРАТУРУ, ТЕАТР І ЛЮДИНУ

(Хороб С. Збережені миті (Статі, портрети, інтерв'ю, огляди, рецензії). – Івано-Франківськ : Місто-НВ, 2015. – 416 с.)

Книга українського літературознавця і театрознавця, письменника і журналіста, доктора філології, професора С. Хороба «Збережені миті» містить різножанрові матеріали і складається з чотирьох самодостатніх частин.

Після вступної складової від автора, де пояснюється слушність опублікування зібраних за багато років матеріалів, С. Хороб подає кілька статей під рубрикою «Критерії і концепти». Автор пропонує свої роздуми про предмет і призначення літературної критики, про потребу теорії. Це думки досвідченого літературознавця, який добре обізнаний із різновекторними поглядами відомих українських і зарубіжних учених, що у науковій розвідці С. Хороба ніби створюють своєрідний колаж, проте з виразною лінією-позицією автора.

С. Хороб порушує проблемні питання: скажімо, молода українська драматургія – це новий період чи явище? Дослідник прагне бути об'єктивним, тому в сучасній українській драматургії зауважує досягнення і прорахунки. У цих матеріалах С. Хороб постає глибоким дослідником внутрішніх складових літературного процесу. Імена письменників, учених, назви праць і творів, що «оздоблюють» розвідки, засвідчують інтелект дослідника.

Глибоким із погляду постановки проблем є матеріал про повість М. Коцюбинського «Тіні забутих предків» у системі українського «поетичного кіно», де твір українського класика, переконливо доводить автор, продовжував розвиток традицій, закладених кіномитцями О. Довженком та І. Савченком, а з іншого – сприяв народженню нового явища. Розвідка містить тези-констатації, що відкриті для подальших досліджень. Скажімо, про те, що екранний варіант повісті М. Коцюбинського «Тіні забутих предків» надзвичайно близький своєю пристрасністю сприймання та енергією осягнення людського життя до кіносценаріїв О. Довженка. Ці думки, очевидно, є результатом багаторічних спостережень досвідченого викладача, який уміє зацікавити, пробудити думку: С. Хороб-естет проникнув у твір, до художнього освоєння якого долучені два самодостатні види мистецтва – схарактеризував ключові в архітектоніці фільму епізоди, розшифрував важливі для формування проблематики твору кадри, «прочитав» показові деталі, зауважив логіку їх з'яви у творі й своєрідність кіноосвоєння.

У наступній частині книги «Постаті: штрихи до творчого портрета» представлені виконані у виразному емоційному ключі огляди творчості письменників, співаків, акторів, режисерів, художників (Р. Федорів, Б. Ступка, М. Стеф'юк, В. Биков, Д. Чайковський, О. Затварська, С. Пушик, Х. Фіцалович, М. Фіголь, С. Алексієвич, Яр. Ярош, М. Сливоцький, В. Фашук).

У цих «штрихах» С. Хороб лаконічно торкнувся біографії творчих людей, зацентрував на індивідуальному й закономірному у їхній творчості. Багатогранні замальовки доль автор сміливо ілюструє думками поціновувачів творчості цих талановитих людей, що надало викладовому матеріалу С. Хороба цілісності й концептуальної завершеності.

У процесі читання книги випрозорюється ретельна підготовка до створення кожного матеріалу. Автор обирає персоналії цікавих, близьких собі за стилем думання, за життєвою позицією, за ставленням до праці, за світоглядними переконаннями людей, які повсякчас перебувають у творчому пошуку, постійно працюють над собою, удосконалюються, котрі мають «своє розуміння, своє душевне бачення образу» (с. 62), як, скажімо, М. Стеф'юк.

Обрати ракурс бачення образу, код для його розуміння і потрактування – характерна прикмета стилю думання С. Хороба-дослідника, якому імпонує мудрість Р. Федоріва, Б. Ступки та ін. Поріг оцінки обраних «персонажів» суттєво

підвищується, коли автор бере на себе відповідальність із максимальною об'єктивністю висловлювати свої міркування про театр і кіно. Його штрихи до портретів емоційні, цілісні, місткі й структуровані, бо С. Хороб працює з творчими людьми, які його захоплюють, цікавлять, долі яких хвилюють. У цих лаконічних замальовках із виразною біографічною домінантою С. Хороб відкритий, справжній, як він справжній, я переконана, перед студентами, в аудиторії. Насолода від акторської гри, що про неї говорить, наприклад, Б. Ступка, близька С. Хоробові, бо таку ж насолоду від праці він також постійно переживає, що засвідчують численні книги, збірники, статті вченого, а також виступи на конференціях та спілкування зі студентською молоддю.

Це «живі» портрети, бо постаті представлені через ролі, твори, інтерв'ю, фрагменти розмов, тобто занотовано найсуттєвіше, найпоказовіше. Матеріали мають свою внутрішню енергетику, яку вдається авторові книги передати читачам і створити атмосферу довіри до постаті, про яку йдеться. У переважній більшості матеріалів відкрито прочитується занепокоєння про час і людину, як, скажімо, в розмові з білоруським письменником В. Биковим, який переконаний, що ненависть «позбавляє людей моральних орієнтирів, бентежить уми інтелігенції. І все це через нашу тривалу в історії несвободу, рабську впокореність, наше застаріле невільництво, яким ми тяжко притлумлені протягом століть і ніяк не можемо від нього вивільнитися...» (с.67).

Співаки, актори, письменники, режисери, залюблені у свою справу творчі особистості, поважають читача/глядача і вбачають своїм обов'язком (бо в цьому є нагальна потреба) виховувати його естетичні самки, навчати сприймати сценічну умовність, вдумуватися в образ тощо. Глядача треба вивчати, переконаний головний режисер Івано-Франківського обласного музично-драматичного театру ім. І. Франка, заслужений артист України Д. Чайковський.

Штрихи до портретів вивчені цікавими думками про те, як зберегти й примножити українську культуру, як підвищити рівень вистав, якість сучасної драматургії, як актуалізувати українську народну пісню. Р. Федорів наголошує на потребі опрацювання фондів – історико-архітектурних реліквій, стародруків, документів тощо. Талановиті митці виступають проти декларативності на сцені та в художніх творах, спрощеності чи однозначності позитивного образу, поверховості чи примітивності конфлікту, бо життя пропонує образи, конфлікти, проблематику – їх треба вміти освоювати, ними потрібно зацікавлювати широкий загал.

С. Хороб відкриває грані непересічних особистостей, заглиблених в українській традиції, людей, які прагнуть більше знати про себе, про предків, як, скажімо, М. Фіголь, для якого стріли і черепки – свідки, вони говорять, якщо вміти їх слухати. Обрані для міні-портретів особистості вміють занурюватися в епізоди життя й цінувати їх: «Я шукаю людину, ...яка уражена таїною життя» (с. 106 – С. Алексієвич), «Треба завжди пам'ятати про святість людської душі» (с. 153 – Р. Федорів). Роздуми митців наповнені актуальними філософськими питаннями, що покликані підвищувати якість життя українця: як не знизити тону любові до добра, як вичавити з себе раба, як подолати страх, як бути патріотом, як осенсовити своє життя. У блоці цих болючих питань особливо вирізняються думки білоруської письменниці С. Алексієвич: «Людина повинна увесь час вибирати свободу чи добробут і облаштування життя» (с. 105), «Людина ніколи так гарно не говорить, як у коханні та поруч зі смертю» (с. 106), «У кожному з нас є шматочок історії» (с. 104) тощо. На переконання письменниці, автора творів про «кінець червоної людини», морально-духовні засади суспільства упродовж багатьох років спотворювалися самою «советською» системою.

Ще одна логічна складова книги – «Діалоги: на перехрестях думок», де зібрано інтерв'ю різних років із А. Солов'яненком, С. Данченком, Н. Наум, Р. Федорівим, Яр. Стельмахом, Е. Митницьким, М. Стеф'юк, Б. Руденко, О. Басистюк, В. Зінкевичем, Н. Чепрагою, В. Етушем, Є. Ільїним та ін. Діалоги вибудовуються за

такою умовною схемою: дитинство, вчителі, шлях у мистецтво/професію, успіхи, визнання, секрети творчості. Проте це розмови не за трафаретом, адже багаторічна практика журналіста допомогла С. Хоробові розповісти про людину та її творчість цікаво, підкреслюючи її самобутність, повноту характеру, передаючи атмосферу довіри. Чимало актуальних думок співбесідників є важливими для розвитку українського письменства, театру, що С. Хороб добре усвідомлює, тому й акцентує на них: «Глядачі в театрі сьогодні шукають...мистецтво, а не тільки... відгук на злобу дня [...] «Свого» глядача треба вміти виховувати постійно, наполегливо, терпеливо» (с. 171 – С. Сміян). О. Басистюк, як засвідчує інтерв'ю, щодень переконується «у великій силі пісні» (с. 205).

Із діалогів постають багатогранні й непересічні особистості, які вміють бачити красу життя, чути людину, замислюватися над непроминальним, розпізнавати природу почуттів. С. Хороб прагне розкрити в людині особливе, самобутнє, проникнути в її суть, уповні досягнути шляхи творчої реалізації.

Ще одну (відому з попередніх праць ученого) грань творчої діяльності С. Хороба по суті увиразнює складова книги «У світлі рампи: рецензії, огляди», у якій подано матеріали про вистави українських і зарубіжних театрів. Автор мав на меті розповісти про творчу лабораторію різних театральних колективів. Враження від вистав органічно поєднані з лаконічними відомостями про письменників, історією написання творів, їх проблематикою – інформація різнопланова, виповнена цікавими відомостями. У рецензіях та оглядах також не зазначено дат, проте актуальність порушених питань не применшується. Слушно погодитися з позицією автора, що за своїм духом і спрямуванням, літературною й мистецькою наповненістю, національним і загальнолюдським пафосом багато статей цілком вписуються в день теперішній (див. с. 8). У цьому криється одна з характерних прикмет письма С. Хороба – вміти побачити особливе та важливе з віддалі, з проекцією на перспективу. Автор книг фахово аналізує ключові сцени, конфлікти, образи відомих українських і зарубіжних творів. У його рецензіях логічно поєднані здібності літературознавця й театрознавця, що сприяє прочитанню твору на сцені.

Логічно завершує працю «Збережені миті» інтерв'ю Б. Фіголя зі С. Хоробом «Ми ще мало інтегровані в світові театральні процеси...». Хоча позиція автора книги чітко виформовується у блоці раніше порушених проблем, все ж інтерв'ю з автором книги «озвучує» питання, якими переймається С. Хороб, – про сучасну українську драматургію і театр, множинність інтерпретації п'єси, інсценізації прозових творів, нинішнє трактування класичних драм, сьогодення театральної критики і відсутність державної стратегії та ідеології розвитку сценічного національного мистецтва та драматургії. Інтерв'ю-післямова «густа» на проблемні питання, вирішення яких важливе для розвитку українського театру, письменства, формування суспільної думки тощо.

До багатьох думок ученого мають прислухатися ті, від кого залежить майбутнє українського театру, адже з кінця минулого століття й по сьогодні театральні підмостки й телевізійні екрани заповнили здебільшого низькопробні, комерційно-бізнесові проекти. С. Хороб із занепокоєнням говорить про брак оригінальних п'єс, а здійснені за романами та повістями сценічні композиції, на його переконання, мають неминучі втрати при перекладі твору однієї мистецької системи в іншу. Театрознавець переконаний, що сьогодні потрібні митці з новим естетичним мисленням: настала потреба освоєння нової театральної мови, адже «трюк заради трюку ніколи не буває мистецьки захопливий» (с. 400).

Рецензоване видання розраховане на широке коло читачів і спеціалістів, але чи не найперше на студентство, якому С. Хороб читає курси «Теоретичні основи драми» та «Українська драматургія», – дослідник мав на меті поділитися зі студентами тим, що пізнав, збагнув, оцінив, узагальнив, тобто захопити тим, що захопило його.

Лариса Горболіс (Суми)